

N.F.S. Grundtvigs tale i Folketinget om pensionsloven

Taler

Nikolai Frederik Severin
Grundtvig
Forfatter, teolog, digter

Dato

24. maj 1850

Sted

Christiansborg

Omstændigheder

1. behandling af Pensionsloven

Ja, jeg har før, blandt de faa lyder, som jeg i Forbindelse med mange Dyder har fundet hos Danneqvinden, bemærket, at der var een, som de gode Dannemænd tidt maatte sukke over, og det var den, at Danneqvinden, naar hun opgjør sit Budget, sjelden eller aldrig spørger, hvor Pengene skulle komme fra, troer, at de ville nok findes, da hvad der skal til, jo skal til, men jeg vil idag tage min Bebreidelse mod Danneqvinden tilbage, fordi jeg, især ved Pensionslovens Behandling, har seet, at saaledes maae de gode Dannemænd dog nok i Reglen ville have Overslaget, saa at man først bestemmer hvad der skal og bør være Udgift, og saa overlader det til Vedkommende, om ogsaa Midlerne dertil, om ogsaa Indtægten vil lade sig finde. Nu, naar man anvender dette paa den hele Statshuusholdning, saa er det jo vistnok en meget alvorlig Sag, en meget alvorlig Sag, fordi det kan, i det Ringeste efter de gamle Regnebøger, aldrig Andet end omsider føre til en reen Statsbankerot, men da jeg rigtignok troer, at der ikke er noget Haab om, for Øieblikket at gjøre en anden Tankegang gjældende, end ikke, naar man viste, hvad der jo var meget let at vise, at, selv længe før det fører til en saadan Statsbankerot, da maa det gjøre et trykkende Skatte-, Told- og Consumtionssystem nødvendigt, et saadant System, som nødvendigviis baade udtømmer Formuen og forebygger Velstanden. Jeg troer, som sagt, der er ikke noget Haab om, at i det Hele Tankegangen endnu vil blive anderledes i dette Stykke, og jeg skal derfor ogsaa ved denne Leilighed tage mig det saa let som muligt; jeg skal kun i Henseende til Pensioneringen stræde at vække en Tvivl om dens Nødvendighed og selv om dens Forenelighed med den nye Tingenes Orden, som jeg dog formoder, det danske Folk vil kræve virkelig gennemført. Ogsaa dette Lovforslag, tilstaaer den høitærede Finantsminister, har hjemme i den forrige Stændertid, og han anfører selv, at det i en vis Grad i Henseende til

Enkerne stiller Embedsstanden endnu gunstigere end før, og, skjøndt det nu ikke er ubegribeligt, saa er det dog i mine Tanker meget beklageligt, om Stændertiden skal blive ved at spøge baade hos Ministrene og her paa Rigsdagen (Ja!), saa at fordi Embedsstanden under Enevoldsmagten opslugte alle de andre Stænder, og blev, som Pharaos magre Køer, dog ved at være lige magre og at trænge ligefuldt til Mere, at fordi det har været saa, at Embedsstanden da ogsaa nu herefter, da Enevoldsmagten netop er bleven deelt, for at redde Folket fra ogsaa at blive opslugt, at da Embedsstanden skal endnu fremdeles ligesaadan næres og om muligt mættes paa Folkets Bekostning.

Den høitærede Finantsminister har desuden selv bemærket, at dette Pensioneringssystem, dette Mættelsessystem i Danmark er ikke ganske principmæssigt, men at det endog er noget inconsequent, det vil altsaa sige paa Dansk, at det med Sammenhængen ikke hænger rigtigt sammen, og den høitærede Minister kunde gjerne have brugt meget stærkere og tillige meget tydeligere Udtryk, thi jeg veed virkelig ikke noget latterligere Træk i alle Holbergs Comedier end det, som Finantsministeren selv har anmærket som en Inconsequents, den umaadelige Urimelighed, at man i Danmark paa den ene Side forudsætter, at i Regelen have Embedsmændene Sulteføde, saa at man maa trøste dem med et godt Naadsensbrød, naar de ere udtjente, men at paa den anden Side skulle Embedsmændene ikke blot af deres Sulteføde skatte til Staten, men de skulle ogsaa sætte i Enkekassen eller i Livsforsørgelsesanstalten for deres Koner og Børn, for det Tilfælde, at Manden skulde sulte ihjel før de (almindelig Latter). Den høitærede Finantsminister slog det imidlertid hen med den Talemaade, at det er et blandet System, der hænger nøie sammen med den for Danmark eiendommelig jævne og humane Opfattelse af Livsforholdene, der saameget har bidraget til her at formindske Adskillelsen mellem de forskjellige Stænder; men det gaaer virkelig ikke an at tage sig denne Sag saa let, og den smukke Talemaade vil, saavidt jeg kan forstaae det, slet ikke sige andet, end at man i Danmark er for dum til at bære sig klogere ad.

Dette troer jeg nu virkelig ikke er Tilfældet, uagtet det er ganske sandt, at i dette Stykke, som i Alt, hvad der angaaer det virkelige Liv, der trænger man vistnok meget høit til en bedre Oplysning, end de dertil beskikkede Embedsmænd hidtil have meddeelt Folket (Hør!), bedre, end de have meddelt, skjøndt jeg gjerne troer, at de have meddelt den saa godt, som de havde den selv; thi de have vistnok selv i Regelen manglet Oplysning om alt det Liv, som hverken staaer eller gaaer i deres Skolebøger. Under denne sørgelige Mangel paa Livsoplysning

og sand Leveklogskab, da troer jeg gjerne, at, dersom man kunde gjøre det hele danske Folks Mandkjøn til Embedsmænd med smaa, men dog visse Levebrød, og med Udsigt til en Pension for dem og deres Koner og Børn, da troer jeg rigtignok gjerne, at i det nærværende Øieblik hartad hele det danske Folk gik ind paa denne Tankegang trods hele dens Latterlighed (Latter!); men, da dette til Lykke ikke er muligt, saa troer jeg virkelig, at det danske Folk, paa Embedsmændene og deres Koner og Børn nær, vilde findes tilgængeligt for den simple Oplysning, at man skal have saa faa Embedsmænd som muligt, og man skal lønne dem saa godt, som man kan, medens de gjøre deres Tjeneste, og, hvis de have tjent godt og længe, skal man give dem Naadsensbrød; men forøvrigt skal man lade Vorherre og dem selv sørge baade for deres Alderdom og for deres Koner og Børn. See, dette vil være den Ligelighed, som baade efter den nye Tingenes Orden maa kræves i Livet, og som, saavidt jeg kan forstaae, al fund Menneskeforstand tilraader; thi saaledes maae jo Alle, Bønder og Borgere, slide for Føden og Klæden, medens de have Kræfter, og lade det komme derpaa an, hvordan det skal gaae, naar de blive gamle (Hør!), og hvad der skal blive af, naar de falde fra; saaledes er det jo, og det er jo aabenbart, at, jo mere de Andre skulle lægge ud for Embedsmændene i deres Alderdom og for deres Koner og Børn, desmindre kunne de selv lægge op for deres egne Alderdom og for deres egne Koner og Børn. Det er ogsaa mærkeligt, at selv vort Udvalg har foreslaaet, at endeel Statsembeder og saa mange som muligt skulde besættes med Mænd, der omtrent sættes paa lige Fod med andre Arbeidere, der fik den Løn, som deres Arbeide var værd, men i Reglen intet Løfte, ingen Udsigt til Pension. Det er jo mærkeligt, at Udvalget har gjort det, og Grunden til, at Udvalget ikke har foreslaaet det Samme om alle Embedsmænd, den Grund klinger jo artig nok, fordi der skal være en stor Deel Statsembeder, som enten udkræve en vidtløftig og befolkelig Forbannelse, eller en livsvarig Opoffrelse fra Embedsmændenes Side for det Fag, hvortil de indvie sig.

Jeg siger, det er meget artig; men ved nøiere Overveielse er det jo ogsaa blot en Artighed, som Udvalget derved siger alle vore saakaldte studerede eller videnskabeligt dannede Embedsmænd. Det er kun en Artighed, der siges dem, thi den høitærede Finansminister har allerede bemærket, at, hvad Pensioneringen angaaer, da holder denne Skilsmisse slet ikke Stik; han har nemlig med megen Grund udhævet, at, naar man søger Embedsmænd udenfor disse, med en vidtløftig og bekostelig Fordannelse Begavede, da gjør man det jo aabenbart, fordi man har noget Vigtigt, som man vil have udrettet og som disse med den vidtløftige og bekostelige Fordannelse, enten ikke forstaae, eller dog

ikke kunne gjøre nær saa godt, og at det i begge Tilfælde vilde være forgjæves at tænke, at man skulde faae en saadan Nødhjælp for bedre Kjøb, end man kan faae den sædvanlige Tjeneste. Jeg skal derfor heller slet ikke gaae nærmere ind paa den ligesaa urimelige som vidtløftige og bekostelige Fordannelse, som efter den gamle Slendrian kræves af en stor Mængde Embedsmænd, uden mindste Hensyn til, om ogsaa deres Dygtighed til at være og gjøre, hvad de skulle, derved enten fremmes eller forhindres, denne kostbare Fordannelse, som den gamle Regjering krævede og derved ganske rigtigt paatog sig en vis Forpligtelse til at sørge for alle disse Folk, baade med Koner og Børn, jeg skal ikke indlade mig derpaa, men jeg skal holde mig til det ganske praktiske Spørgsmaal, som dog allerede er besvaret, og som jeg derfor kun skal berøre, det Spørgsmaal, om der da virkelig findes at være en saa stor Trang paa Embedsmænd med en vidtløftig og bekostelig Fordannelse og med den saakaldte livsvarige Opoffrelse for Faget; jeg spørger, om der er saadan Trang paa dem, at de maae kjøbes med Løfte om Pension baade for dem og for deres Koner og Børn, eller om man ikke kan faae dem for bedre Kjøb; det er allerede besvaret, siger jeg, og derfor skal jeg ikke opholde mig derved, men sige, at saa seer jeg heller ikke den mindste Grund, hvorfor Folket skulde udrede en endog uberegnelig stor Sum til Pensioner, enten efter den ene Scala eller den anden. Det er ogsaa mærkeligt, at Ingen har støttet Nødvendigheden af en saadan Almeenpensionering paa Vanskeligheden i at faae saa gode Embedsmænd, som vi have havt dem hidtil, men at Ordføreren erklærede, hvad der ogsaa har fundet Gjenlyd synes mig fra flere Sider, at den lovfaste Pensionering var nødvendig, fordi Embedsmændene nu ere komne i et større Afhængighedsforhold af Regjeringen, end de hidtil have været, saa at det eneste Værn mod stor Vilkaarlighed vil være deres Ret til Pension og deres Ret til en Skikkelig stor Pension, selv om de i en meget kort Tid havde været Embedsmænd. Jeg skal lade det staae ved sit Værd, baade om det virkelig er sandt, at Embedsmændene ved Omsvinget i 1848 kom i et større Afhængighedsforhold, det vil sige de lavere Embedsmænd i et større Afhængighedsforhold til de høiere, end de vare før, og jeg skal ligeledes lade det være lidt uomtalt, hvorvidt deres Berettigelse til Pension strax, naar de vare komne i Embede, vilde sikkre dem mere Selvstændighed; men jeg vil kun sige, at denne Selvstændighed, som man taler om, skulde findes hos Embedsmændene, og som skulde næres derved, at den Selvstændighed er for Folket af en saa uberegnelig Natur, at den vilde være meget for dyrekjøbt ved at give dem Ret, endogsaa Ret til over Alt, hvad der hidtil er bleven fulgt, give dem Ret til saadanne Pensioner, saa at det blev Folket, der skulde betale for al den Vilkaarlighed, som Ministeriet i denne Henseende kunde udøve. Jeg skal derfor,

skjøndt det ikke kan ventes at ville nytte videre, stemme fra først til sidst mod hele dette Lovudkast; thi vel kan det i denne Henseende som i saa mange andre være et meget slemt Chaos, hvori Sagen ligger, men, da Loven selv, efter den høitærede Finantsministers Tilstaaelse, kun hænger daarligt sammen, og da, efter Alt hvad der kunde skjønnes eller jeg har kunnet skjønne, efter hvad jeg hørte, ei er synderligt Haab om, at Folkets Udgifter ville blive mindre paa nogen af de foreslaaede Maader, og da de efter min Overbevisning, og som baade Ministeriet og Thinget synes at dele, allerede have været, hvad vi maae kalde i Længden utaalelige, saa kan jeg ikke sige Andet end at man hellere bør lade det gaae som det kan, indtil man bliver lidt klogere og lidt billigere mod Folkets Pung. Det maa hellere gaae saaledes en kort Tid, end at vi nu skulde gjøre Noget lovfast, der dog vil findes at være fuldt saa utaaleligt som det nærværende, og som aabenbart vil være meget vanskeligere at forandre, end det nærværende Chaos kan være at ordne.

Naar jeg idag og fremdeles ligesom fra allerførst stemmer imod dette Lovforslag, da er det naturligiis ikke, fordi jeg misunder paa nogen Maade dem, der kæmpe og bløde for den danske Sag, noget af al den Paaskjønnelse og Belønning, som de have fortjent og kunne finde, skjøndt jeg vistnok troer, at hvor store og sikke Løfter om Livrente vi end give, saa ville alle disse Løfter dog ikke skabe en eneste tapper Landsoldat; men jeg stemmer mod dette Forslag, fordi det i mine Øine er baade ubetimeligt og urimeligt. Lovforslaget er i mini Øine aldeles ubetimeligt, midt under en Krig, som den nærværende; thi at vi under den skulle fast bestemme, hvormange Rigsdaler i Livrente vi ville give til alle dem, der lide Skade enten i den eller i nogen følgende Krig, det kan jeg ikke kalde andet end saare ubetimeligt, da vi derved vilde komme til at forskrive os, vi vidste selv ikke til hvor store Udgifter, og det er klart, at det ville være til stor Skade og Fortrydelse paa begge Sider, hvis det bagefter skulde opdages, at vi havde lovet mere, end vi kunde holde. Altsaa, det er vist, dersom jeg ikke tænker meget feil, er det ubetimeligt, og jeg tør troe, at det eneste betimelige vil være, hvad jeg strax tog mig den Frihed at bemærke, at der bevilges en Sum til for Øieblikket at hjælpe paa alle de Saarede eller Vanføre og Faldnes Efterladte, som maatte trænge dertil.

Men selv, hvis Lovforslaget om Livrente til alle dem, som blive saarede i Krigen eller blive syge af Krigen, ikke var i mine Øine saa aldeles ubetimeligt, saa maatte jeg dog finde det aldeles urimeligt, thi selv om Danmark var det rigeste Land i Europa, saa vilde det dog i mine Øine være aldeles urimeligt at fastsætte en

Livrente for alle dem, der komme til Skade i Krigen, hvad enten de saa trænge dertil eller ikke; thi Følgen deraf maatte jo blive, at der under en eller anden Skikkelse maatte opkræves en Skat, baade af Folk, som havde Raad til at betale den og af dem, som ikke havde det, og dette vilde være saa stor en Uligelighed og Ubillighed, at ingen Dannemand vilde kunne billige, end sige forlange det. Desuden vil en saadan almindelig Forsørgelsesret have den samme Ulempe, som enhver anden almindelig Forsørgelsesret, at netop de, der trænge til Understøttelse, vilde komme til at savne den tilstrækkelige Understøttelse, fordi Midlerne bleve spildte paa de Utrængende. Endelig er det ogsaa i mine Øine en Urimelighed at give en Indvalideliv, hvorved man giver alle dem, der komme til Skade i Krigen, Krav paa en bestemt Livrente, medens man paa den anden Side giver en Lov om Erstatning for Krigsskade, hvorved man ikke erkjender hos dem noget krav, men hvor Alt skal være en Kjærlighedsgjerning; thi det synes mig aldeles soleklart, at, skal der gives en Lov for nogen af Delene, saa maa den gives for begge Dele efter samme Grundsætninger. (Hør!) Jeg maa derfor, som sagt, stemme imod Loven i det Hele, men vil man dog endelig have en Invalidelov, og det strax, see, da maa jeg tilraade, at udelade Alt, hvad der angaaer Størelsen af den Hjælp, der skal ydes af det Offentlige, og dog endelig at lade Trangen komme i Betragtning, for at ikke de Trængende skulle komme til at forsørge de Utrængende, hvilket jo dog var altfor galt. Da hverken den kongelige Commission eller Krigsministeren har villet indlade sig med vort Udvalg om de Fonds, hvoraf Forslagsstilleren troede, at alle Livrenter kunde udredes uden videre Byrde for Staten, saa havde jeg ventet, at vort Udvalg selv vilde foreslaae Lovgivningen i denne Henseende opsat indtil videre; men, endskjøndt dette Haab er skuffet, saa vil jeg dog fremdeles haabe, at vort ærede Udvalg under disse Omstændigheder vil indrømme, at det er ubetimeligt nu at bestemme Størrelsen af Livrenterne, førend vi have faaet at see, hvor de kunne ventes at komme fra.

Tags

Folketingstale, Politisk tale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/grundtvigs-tale-i-folketinget-om-pensionsloven>